

Wprowadzenie

Niniejszy tom Interdyscyplinarnych Kontekstów Pedagogiki Specjalnej stanowi zbiór artykułów poruszających problematykę współczesnych problemów pedagogiki specjalnej istotnych z punktu widzenia zarówno teoretyka, jak i praktyka. Opracowanie otwiera artykuł prof. Bogusława Śliwerskiego dotyczący problematyki korzystania przez dzieci i młodzież z nowych technologii komunikacyjnych. Istotą przedstawionej przez Autora analizy jest przeciwstawienie się mitowi, że korzystanie z nowych technologii komunikacyjnych jest niekorzystne dla rozwoju. Jak podkreśla prof. B. Śliwerski, w ponowoczesnym świecie dzieci mają możliwość wchodzenia w partnerskie i edukacyjne relacje z rodzicami dzięki ich lepszej zdolności do posługiwania się nowymi mediami. Istotna jest zatem zmiana nauk o wychowaniu, a także zarządzanie szkolnictwem.

Dążenie do sukcesu wraz z osiągnięciem wysokiego poziomu samopoczucia jest dziś zjawiskiem powszechnym, a także od dłuższego czasu również przedmiotem debat naukowych i artykułów poświęconych edukacji, na co wskazują Jolanta Baran i Danuta Baraniewicz w kolejnym artykule. Autorki przedstawiły wyniki badania dotyczącego postrzegania przez uczniów sukcesu w kontekście oceny wybranych uwarunkowań i lub wskaźników. Jak podkreślają Autorki, nauczyciele mają tendencję do rozpoznawania czynników związanych z dobrym samopoczuciem ucznia jako wskaźnikiem sukcesu, co oznacza, że postrzegają go jako rezultat osiągnięć. Tymczasem sama troska o dobre samopoczucie ucznia przed podjęciem

zadania wychowawczego jako sytuacji uwarunkowanej sukcesem wydaje się być mniej widoczna.

Kolejne rozważania, podjęte przez Wojciecha Otrębskiego i Katarzynę Mariańczyk, dotyczą tranzycji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną z edukacji na rynek pracy z perspektywy rodzica. Analiza opiera się na interaktywnym modelu rehabilitacji zawodowej obejmującej dwa kluczowe elementy: rehabilitację indywidualną i rehabilitację zawodową, a jak wskazują Autorzy, interakcja między tymi dwoma elementami powinna przyczynić się do poprawy kompetencji zawodowych osób niepełnosprawnych. Autorzy przeprowadzili badania wśród rodziców absolwentów specjalnych szkół zawodowych przy użyciu ankiety ASZ-S-R W. Otrębskiego i K. Mariańczyk, których celem było określenie, w jaki sposób rodzice osób z niepełnosprawnością intelektualną uczestniczą, jeśli to robią, w kształceniu zawodowym swoich dzieci. Jak wskazują Autorzy, około 88% respondentów deklaruowało, że wspiera przygotowanie zawodowe swoich dzieci, około 40% z nich zapewniło pomoc niepełnosprawnym dzieciom w znalezieniu zatrudnienia, niemniej jednak ponad jedna czwarta w ogóle nie angażuje się w taką działalność. Problematyka edukacji włączającej rozumianej jako model kształcenia wychodzący znacznie poza włączenie uczniów z niepełnosprawnością w obszar edukacji ogólnodostępnej, stanowiący wizję szkoły nastawionej na uwzględnienie potrzeb wszystkich uczniów, czyli tych, którzy nie ujawniają poważnych zaburzeń rozwojowych, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów zdolnych stanowi podstawę badań podjętych przez Iwonę Chrzanowską. Celem podjętych przez Autorkę badań było poznanie opinii nauczycieli na temat edukacji włączającej jako potencjalnie dominującej formy kształcenia. Przedstawiony artykuł koncentruje się na: rodzaju placówki, w której pracuje nauczyciel oraz stażu pracy zawodowej. Badania obejmują nauczycieli przedszkoli integracyjnych. Jak podkreśla Autorka, doświadczenia nauczycieli tego rodzaju placówek są szczególnie istotne w rozpoznawaniu szans i zagrożeń edukacji włączającej w kontekście polskich doświadczeń integracji edukacyjnej.

Dzisiejsze media mają istotny wpływ na życie społeczne młodych ludzi – zmieniając wiele aspektów społecznych i rozwojowych. Aktywność online młodych dorosłych nie tylko zwiększa dostępność pozytywnych i edukacyjnych doświadczeń, ale także naraża się na zagrożenia internetowe, co podkreślają Autorzy artykułu – Piotr Plichta, Jacek Pyżalski i Julia Barlińska. Głównym celem podjętych rozważań było eksplorowanie znaczenia wyglądu młodych, dorosłych użytkowników w procesie cyberprzemocy rówieśniczej wśród polskich studentów. Rozpatrywano również rozpowszechnianie przekonań – ocenę własnej atrakcyjności, obawy przed oceną wyglądu przez innych oraz skalę działań skupionych na redagowaniu i poprawianiu wyglądu przedstawionego na zdjęciach zamieszczonych na portalach społecznościowych. W kolejnym artykule Joanna Kozielska prezentuje wybory edukacyjno-zawodowe uczniów gimnazjów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w kontekście kondycji doradztwa zawodowego. Jak pisze Autorka, dokonując analizy sytuacji lokalnego rynku pracy i jego perspektyw, grupą respondentów uczyniono m.in. gimnazjalistów – ze względu na to, że to oni za kilka lat będą wchodzić na rynek pracy i pośrednio wpływają na jego kształt. Świadomość ich planów natomiast pozwala na przewidywanie, a tym samym możliwość przeciwdziałania sytuacjom powodującym trudności na rynku pracy. Tekst stanowi ilustrację badawczą prowadzonych w pierwszym półroczu 2016 r. weryfikacji empirycznych dotyczących planowania przyszłości edukacyjno-zawodowej przez młodzież gimnazjalną (w tym młodzież ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) powiatu gnieźnieńskiego.

Problematyka głównej relacji binarnej w logopedii (terapeuta – pacjent) oraz relacji ternarnej (logopeda – pacjent – rodzina/opiekun), która powinna być ujmowana w odniesieniu do personalizmu dialogowego, respektującego autonomię każdego z uczestników postępowania logopedycznego, jak również specyfikę grup pierwotnej (rodzinnej) i wtórnej (o charakterze organizacyjnym, umownym) stanowi rozważania artykułu Moniki Kazimierczak. Autorka podkreśla, że ciąg właściwych interakcji, czyli wzajemnego oddzia-

ływania głównych podmiotów procesu diagnostyczno-terapeutycznego może przeobrazić się w trwałą relację, a tym samym wpłynąć na postępy w terapii zaburzeń mowy czy jakość codziennego życia pacjenta, jeśli kontakty osobiste oraz komunikaty językowe odznaczają się wzajemną życzliwością, szacunkiem i chęcią partnerskiego współdziałania. Ciekawych analiz dostarczyła analiza prewerbalnych zachowań komunikacyjnych dzieci z zespołem Cri du Chat w ocenie rodziców, przedstawiona przez Agnieszkę Kamyk-Wawruszuk. Jak pisze Autorka, coraz częściej u dzieci z rzadkimi zespołami genetycznymi diagnozuje się trudności z posługiwaniem się mową werbalną, dlatego istnieje potrzeba pogłębiania wiedzy na temat zachowań komunikacyjnych na poziomie prewerbalnym oraz wspomagania ich – bardzo często komunikacją alternatywną, a brak usystematyzowanej wiedzy naukowej i jednostkowe doniesienia na temat komunikacji dzieci z zespołem Cri du Chat zdecydowały o rozpoczęciu eksploracji tego zagadnienia.

Kolejny artykuł, autorstwa Mariusza Wielebskiego, dotyczy problematyki orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego jako podstawowego dokumentu organizowania warunków kształcenia specjalnego. Autor dokonuje szczegółowej analizy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Ciekawa problematyka, dotycząca barier randkowych kobiet z niepełnosprawnością fizyczną, została opisana w kolejnym artykule przez Agnieszkę Zawislak. Zjawisko to zostało przedstawione w odniesieniu do dostępnych wyników badań i analiz. Bariery randkowe zostały opisane z uwzględnieniem podziału barier zewnętrznych i wewnętrznych. Bariery zewnętrzne rozpatrywały kwestie społeczne, które obejmowały negatywne stereotypy, wzorce, postawy i bariery architektoniczne. Bariery wewnętrzne dotyczyły bezpośrednio kobiet z niepełnosprawnością fizyczną, w tym ich postaw wobec siebie, samooceny i umiejętności społecznych. Analiza wykazała, że kobiety z niepełnosprawnością fizyczną mogą mieć większe trudności ze znalezieniem partnerów i kształtowanie oso-

bistych relacji prowadzących do intymności niż kobiety bez niepełnosprawności.

Teleopieka, wspólnoty mieszkań dla seniorów oraz międzypokoleniowe współlokatorstwo, czyli alternatywne formy opieki i wspierania osób starszych została przedstawiona przez Natalię Ulaniecką w kolejnym artykule. Autorka prezentuje koncepcję i wykorzystanie teleopieki – systemu informacji i komunikacji, który monitoruje sytuację osób starszych i alarmuje w przypadku zagrożenia, a także prezentuje rozwiązania stosowane w wybranych krajach Europy.

Agnieszka Skowrońska-Pućka w artykule teoretyczno-empirycznym – *„Dziecko z dzieckiem z domu dziecka” – stygmatyzacja i autostygmatyzacja a szanse życiowe matoletnich matek, byłych wychowanek placówek opiekuńczo-wychowawczych* przedstawia fragmenty autorskich badań jakościowych poświęconych problematyce nastoletniego macierzyństwa realizowanego przez wychowanki placówek opiekuńczo-wychowawczych. Poruszona w nim problematyka dotyczy działań stygmatyzacyjnych i autostygmatyzacyjnych dziewcząt, które przed ukończeniem osiemnastego roku życia zostały matkami, a dodatkowo wraz z dzieckiem przebywały w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Praktyki stygmatyzacyjne ukazano w kontekście szans i losów życiowych byłych wychowanek placówek opiekuńczo-wychowawczych, które zostały matkami w wieku nastoletnim.

Kolejny artykuł porusza problematykę samooceny młodzieży z niepełnosprawnością wzroku w zakresie „ja perspektywicznego”. Jak wskazuje Marta Niemiec, „Ja przyszłe/perspektywiczne” i związane z nim wyobrażenia i plany dotyczące swojej przyszłości stanowią istotne źródło motywacji do aktywności i rozwoju. W artykule zaprezentowano wyniki badań własnych dotyczące samooceny w zakresie „ja perspektywicznego” młodzieży z niepełnosprawnością wzroku kształcącej się placówkach szkolnictwa specjalnego z terenu województwa śląskiego. Przestrzeń w wypowiedziach dzieci niewidomych w wieku wczesnoszkolnym to zagadnienie omówione w artykule Kamili Miler-Zdanowskiej. Jak wskazuje Autorka, Osoby z niepełnosprawnością wzroku przyswajają wiedzę

o otaczającej je przestrzeni, korzystając z innych strategii niż osoby widzące. Końcowym etapem gromadzenia tych informacji jest samodzielne poruszanie się w przestrzeni, a także umiejętność jej opisu. Celem artykułu jest przedstawienie sposobów doświadczania przestrzeni przez osoby niewidome oraz strategii budowania w ich umysłach map mentalnych oraz prezentowania wiedzy o przestrzeni poprzez tworzenie jej opisu. Artykuł prezentuje także wyniki badań empirycznych. W kolejnym artykule Kornelia Czerwińska przedstawia subiektywną perspektywę osoby z wrodzoną słabowzrocznością, która w biegu życia doświadczała stopniowego osłabienia możliwości wzrokowych aż do całkowitej ich utraty. W badaniach zastosowano metodę studium indywidualnego przypadku, w której główną techniką pozyskiwania danych był narracyjny wywiad biograficzny. W poddanych analizie narracjach wyróżniono punkty zwrotne w procesie radzenia sobie z konsekwencjami pogłębiającej się dysfunkcji. Były nimi sytuacje, w których badana nie mogła już efektywnie zrealizować danego zadania wcześniej wykonywanego pod kontrolą wzroku, co w pełni uświadamiało jej następujący postęp choroby i bezpośrednio konfrontowało z faktem nabywania trwałej, poważnej niepełnosprawności.

Problematyka niepełnosprawności sensorycznej została także poruszona w artykule Magdaleny Olempskiej-Wysockiej. Autorka przedstawiła badania własne dotyczące poziomu sytuacyjnej wrażliwości edukacyjnej uczniów z uszkodzonym słuchem w momencie startu edukacyjnego. Badaniami objęto 74 dzieci z uszkodzonym słuchem w stopniu głębokim i znacznym, rozpoczynających naukę w klasie pierwszej w szkole podstawowej. Badania przeprowadzono w pierwszym semestrze, na terenie Polski centralnej, w szkołach integracyjnych i specjalnych. Celem badań było określenie poziomu sytuacyjnej wrażliwości uczniów niesłyszących, rozpoczynających naukę szkolną. Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, które z zakresów są najlepiej i najsłabiej rozwinięte co umożliwi orientację w kierunku oddziaływań rehabilitacyjnych i terapeutycznych wobec tej grupy uczniów. Ostatni artykuł przedstawia różne modele opisu wzajemnych relacji między szkołą a rodzicami. Jego

Autor, Zohar Biber, opierając się na badaniach Baucha i Goldinga, zbadał wkładu dyskursu w nowy sposób komunikacji w celu zwiększenia zaangażowania rodziców i relacji w szkole.

Całość opracowania kończą sprawozdanie z konferencji (Sprawozdanie z III Konferencji Doktorantów „Edukacja w świecie współczesnym – perspektywa teoretyczno-empiryczna”) oraz recenzja książki.

Mam nadzieję, że lektura niniejszego tomu będzie dla Państwa interesująca i zachęci do sięgania po kolejne.

Magdalena Olempska-Wysocka
Redaktor tomu

DOI: 10.14746/ikps.2018.20.01